

تحلیل و ارزیابی حسن نیت در مسئولیت مدنی با تاکید بر قاعده احسان

بصیر عباسیان چنارستان علیا^۱، ناصرالدین بدیسار^۲

^۱ دانشجوی مقطع کارشناسی ارشد گروه حقوق خصوصی دانشگاه آزاد اسلامی واحد یاسوج، یاسوج، ایران
^۲ استادیار گروه حقوق خصوصی دانشگاه آزاد اسلامی واحد یاسوج، یاسوج، ایران

چکیده

در حقوق، حسن نیت در اصل، مفهومی اخلاقی است که به تدریج به علم حقوق راه یافته و نهادینه شده است. در واقع، قاعده حسن نیت یکی از نمادهای تأثیر اخلاق بر حقوق به شمار می رود. قاعده احسان این است که هرگاه کسی به انگیزه خدمت و نیکوکاری به دیگران، موجب ورود خسارت به آنان شود، اقدامش مسئولیت آور نیست. که مصادیق مخفی برای این قاعده بیان شده است. به نظر برخی حقوق دانان، مفهوم حسن نیت در عین سهولت و آشکار بودن، در مقام توصیف و تطبیق بر مصادیق دشوار می نماید و به گونه دقیق قابل تعریف نیست. کنکاش در مناسبات بین حقوق و اخلاق از دیر باز یکی از دل مشغولی ها در حوزه مطالعات بنیادین حقوق بوده است. حقوق دانانی که راهبرد حقوق را تحقق بخشیدن فضیلت های اخلاقی و به ویژه عدالت اجتماعی در قالب معاوضی و توزیعی آن می دانند، سعی در یافتن بنیادهای هنجاری و اخلاقی برای قواعد و نهادهای حقوقی دارند و از این رهگذر علم حقوق را در زمره علوم غایی و ارزشی قرار می دهند. در مقابل آن دسته از عالمان حقوق که راهبرد حقوق را تنها تضمین تحقق اهداف علوم دیگری مانند سیاست و اقتصاد می پندارند و معتقدند که علم حقوق به دلیل برخورداری قواعد آن از ضمانت اجرارهای دنیوی قاطع، راهکار و قالب مناسبی برای رسیدن به اهداف سیاسی و اقتصادی در حوزه ملی و بین المللی است، دانسته یا ندانسته و خواسته و یا ناخواسته، علم حقوق را در سطح دانشی ابزاری و غیر هنجاری تنزل می بخشند. گفت و گو از نسبت بین حقوق و اخلاق در ساحت های حقوق خصوصی، کیفری، عمومی و بین الملل هر یک ویژگی های خود را دارد. در حوزه حقوق خصوصی نیز که در قلمرو مشخص این تحقیق است، این بحث را در هریک از تعهدات و مسئولیت های قراردادی و قانونی از مختصات ویژه ای برخوردار است. نتایج پژوهش نشان داده مسئله حسن نیت در مسئولیت یکی از محورهای بحث کلان تر نقش قواعد اخلاقی در حقوق خصوصی است. برخلاف حوزه های دیگری مانند حوزه حقوق کیفری، در قلمرو حقوق خصوصی اذعان به تأثیر داده های اخلاقی در قواعد حقوقی با تردیدهای بیشتری همراه بوده است، امری که موجب گردید «ریپر» اثر ماندگاری در این باب خلق کند. بررسی نقش حسن نیت در حوزه خاص مسئولیت مدنی، اگر با توفیق نسبی قرین باشد، می تواند موجب توسعه مرزهای دانش بشری و گسترش ادبیات مسئولیت مدنی در این باب باشد. به نظر می رسد اگر شخص قصد احسان داشته باشد و عمل او طبق موازین عقلی و بنابر متعارف، احسان محسوب شود و اقدام کننده نیز در سنجش و بررسی عمل خود تقصیر و تسامحی نکرده باشد و فقط به قصد جلب منفعت به دیگری و یا دفع ضرر از او اقدام کند و بر حسب تصادف، قصد او با واقعیت منطبق نشود و در اثر عمل او به محسن الیه ضرری برسد، اقدام کننده ضامن نیست.

واژه های کلیدی: حسن نیت، مسئولیت مدنی، قواعد اخلاقی، حقوق مدنی

مطالعات علوم سیاسی، حقوق و فقه

دوره ۶، شماره ۱، بهار ۱۳۹۹، صفحات ۴۸-۶۵